

2/2023

Ο αντίκτυπος του πολέμου της Ουκρανίας στα Δυτικά Βαλκάνια¹

Το ΚΕΠΕ, το μεγαλύτερο Κέντρο Οικονομικών Ερευνών της Ελλάδας, πραγματοποιεί στη σειρά «Αναλύσεις Επικαιρότητας» σύντομες και τεκμηριωμένες αναλύσεις σε οικονομικά ζητήματα που απασχολούν τον δημόσιο βίο της χώρας, με στόχο την υπεύθυνη ενημέρωση της Κοινωνίας και της Πολιτείας.

Καθ. Παναγιώτης Λιαργκόβας, Πρόεδρος Δ.Σ.
ΚΕΠΕ & Επιστημονικός Διευθυντής

Ο πόλεμος στην Ουκρανία, ο οποίος ξεκίνησε πριν από ένα χρόνο, έχει προκαλέσει βαθιές, σημαντικές παγκόσμιες επιπτώσεις. Από την αρχή ήταν σαφές ότι δεν επρόκειτο για μια «τοπική» σύγκρουση μεταξύ δύο κρατών, αλλά ότι θα επεκτεινόταν και θα περιλάμβανε διάφορους διεθνείς παίκτες. Υπήρχε ακόμα η δικαιολογημένη ανησυχία ότι τα Δυτικά Βαλκάνια, ενώ δεν αποτελούν κράτη πρώτης γραμμής στη σύγκρουση Ρωσίας-Ουκρανίας, θα βίωναν έντονα τις επιπτώσεις και θα κινδύνευαν να μετατραπούν σε “εναλλακτικό” πεδίο μάχης στον ανταγωνισμό μεταξύ Ρωσίας και Δύσης.

Επιπτώσεις στην πολιτική και οικονομία των Δυτικών Βαλκανίων

Όσον αφορά τις εθνικές πολιτικές, ο αντίκτυπος του πολέμου είναι εμφανής τόσο στον πολιτικό όσο και στον οικονομικό τομέα.

Σε πολιτικό επίπεδο, υπάρχει εντεινόμενος κίνδυνος αυξημένης πόλωσης και πολυδιάσπασης εντός της περιοχής: αυτό παρατηρείται σε διάφορα σημεία, καθώς οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων παρουσιάζουν διαφορετικές αντιδράσεις στον πόλεμο, διαφορετικά επίπεδα προσήλωσης στην εξωτερική πολιτική της ΕΕ, διαφορετικές ιστορικές σχέσεις και επίπεδα εξάρτησης από τη Ρωσία, καθώς και διαφορετικές στάσεις του πληθυσμού απέναντι στη Ρωσία. Μια άλλη πιθανή ρωγμή είναι η ύπαρξη στην περιοχή, τόσο χωρών του ΝΑΤΟ, όσο και χωρών που δεν ανήκουν στο ΝΑΤΟ, μια πραγματικότητα που φέρνει διαφορετικές προοπτικές στη σύγκρουση.

Για την ανάλυση εργάστηκε η Ερευνήτρια του ΚΕΠΕ Ελευθερία Παναγιώτου.

Email: info-press@kepe.gr

¹ Η εργασία αυτή βασίζεται σε άρθρο της συγγραφέως με τίτλο "Impact of the war in Ukraine on the Western Balkans: what is at stake", στον Συλλογικό τόμο *A year later: War in Ukraine and Western Balkan (Geo)Politics*, επιμέλεια J. Dzankic, S. Kacarska, S. Keil, Robert Schuman Center, European University Institute, Florence

Η απόφαση για την εφαρμογή κυρώσεων κατά της Ρωσίας δεν συμφωνήθηκε ομόφωνα σε περιφερειακό επίπεδο. Τα μέλη του NATO Αλβανία και Βόρεια Μακεδονία, και το υποψήφιο προς ένταξη στο NATO Κόσοβο, ευθυγραμμίστηκαν πλήρως με την πολιτική της ΕΕ: καταδίκασαν αμέσως τη ρωσική εισβολή στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και επέβαλαν επίσης κυρώσεις στη Ρωσία. Ενώ οι χώρες αυτές δεν έχουν ισχυρούς πολιτικούς, πολιτιστικούς ή ακόμη και εμπορικούς και επενδυτικούς δεσμούς με τη Ρωσία, έχουν ισχυρές ενεργειακές εξαρτήσεις που τους προκαλούν ανησυχία.

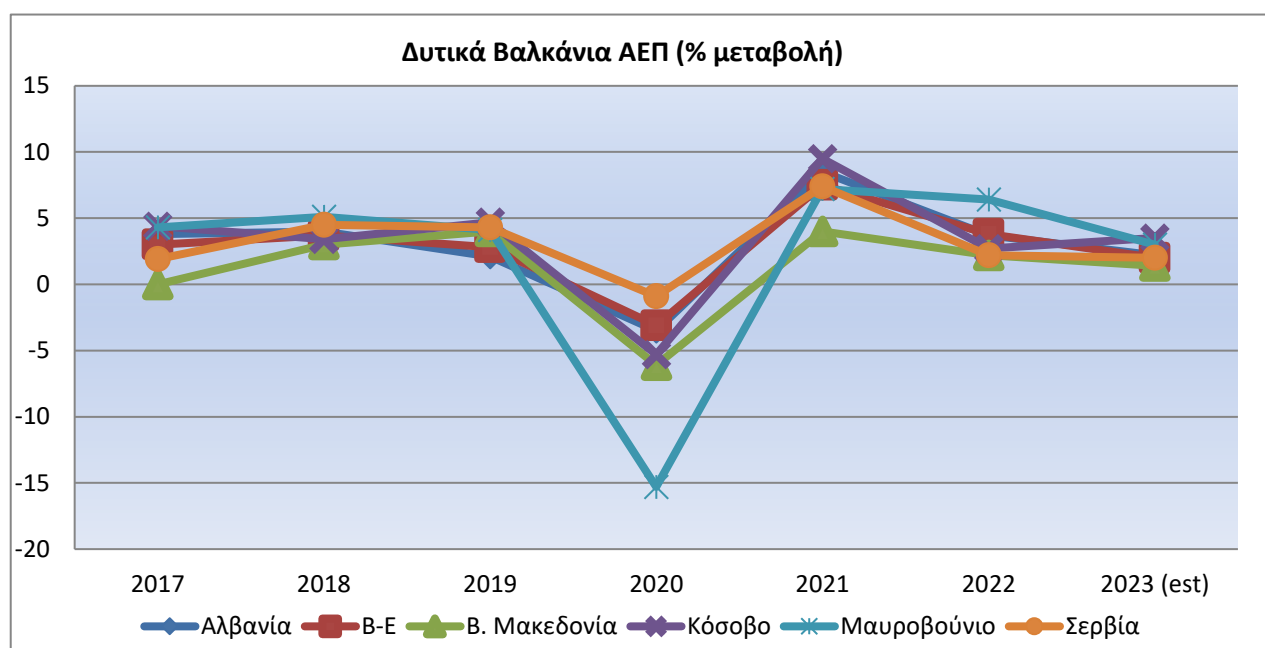
Στην άλλη πλευρά του φάσματος βρίσκεται η Σερβία. Ο πρόεδρος Βούτσιτς προσχώρησε στην καταδίκη της εισβολής, δηλώνοντας ότι η Σερβία υποστηρίζει την εδαφική ακεραιότητα και την κυριαρχία της Ουκρανίας, αλλά ότι, παρά την «πρωτοφανή πίεση» που υφίσταται, οι κυρώσεις δεν αποτελούσαν επιλογή, καθώς «η Σερβία πρέπει να διαφυλάξει τα δικά της ζωτικά εθνικά συμφέροντα» (Stekic, 2022). Η Σερβία δεν απαγόρευσε στα ρωσικά αεροπλάνα να πετούν πάνω από το έδαφός της, καθιστώντας το Βελιγράδι τη μοναδική αεροπορική σύνδεση μεταξύ Ρωσίας και Ευρώπης. Από όλες τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, η Σερβία φαίνεται να βρίσκεται αυτή τη στιγμή στην πιο «ευαίσθητη» θέση, προσπαθώντας να ισορροπήσει τους ευρωπαϊκούς της στόχους με τους βαθύτατους ιστορικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς και ενεργειακούς δεσμούς με τη Ρωσία (Novakovic, 2022). Ο ρόλος της Ρωσίας όλα αυτά τα χρόνια ως «προστάτιδας» της Σερβίας, των Σλάβων και της Ορθοδοξίας, καθώς και η σταθερή υποστήριξη της προς τη Σερβία στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και στο ζήτημα του Κοσόβου, έχουν βαθιά απήχηση στον σερβικό λαό. Επιπλέον, υπάρχει τεράστια ενεργειακή εξάρτηση από τη Ρωσία, καθώς αυτή αποτελεί βασικό προμηθευτή καθώς και επενδυτή στον ενεργειακό τομέα της Σερβίας. Η Ρωσία προμηθεύει σχεδόν το 90% των αναγκών της Σερβίας σε φυσικό αέριο και μεγάλοι ενεργειακοί κολοσσοί, όπως η Lukoil και η Gazprom, έχουν αποκτήσει πλειοψηφικά μερίδια στην ενεργειακή αγορά της Σερβίας (Vladimirov et al., 2018).

Η Βοσνία-Ερζεγοβίνη αποτελεί επίσης μια πολύπλοκη περίπτωση, λόγω της εσωτερικής πολιτικής και θεσμικής της κατάστασης και των διαφορετικών προσεγγίσεων των δύο ενοτήτων. Ενώ η ομοσπονδιακή ηγεσία στο Σαράγιεβο υποστήριξε το ψήφισμα του ΟΗΕ που καταδίκασε τη ρωσική εισβολή, καθώς και τις κυρώσεις κατά της Μόσχας, ο πρόεδρος της Σερβικής Δημοκρατίας της Βοσνίας, Μίλοραντ Ντόντικ, τάχθηκε σθεναρά κατά. Η Σερβική Δημοκρατία έχει πολύ ισχυρούς δεσμούς με τη Ρωσία και θεωρείται εδώ και καιρό ο σημαντικότερος σύμμαχός της στην περιοχή. Όπως και με τη Σερβία, η Ρωσία είναι σημαντικός εταίρος, τόσο ως προμηθευτής όσο και ως επενδυτής σε ενεργειακές υποδομές. Ρωσικές εταιρείες, συμπεριλαμβανομένου του ενεργειακού γίγαντα Zarubezhneft, έχουν αποκτήσει σημαντικό μερίδιο στους ενεργειακούς τομείς της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης (συγκεκριμένα στη Σερβική Δημοκρατία).

Η πολιτική αντίδραση του Μαυροβουνίου στην έναρξη του πολέμου ήταν κάπου ανάμεσα στα δύο στρατόπεδα. Αν και η ηγεσία καταδίκασε την εισβολή και υιοθέτησε κυρώσεις, ακολούθησε αμφιλεγόμενη πολιτική διαμάχη σχετικά με την εφαρμογή ή μη των κυρώσεων, με σαφείς ενδείξεις σύγκρουσης μεταξύ «σερβικών κομμάτων υπέρ της Ρωσίας» και «φιλοδυτικών» κομμάτων. Το Μαυροβούνιο αγωνίζεται επίσης να βρει μια ισορροπία μεταξύ των δεσμεύσεων του στην ΕΕ και των στενών δεσμών του και του υψηλού βαθμού οικονομικής έκθεσης στη Ρωσία. Η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος ξένος επενδυτής στη χώρα, επενδύοντας σε μεγάλο βαθμό στην αγορά ακινήτων και σε τομείς όπως η μεταλλουργία. Το Μαυροβούνιο αποτελεί επίσης κορυφαίο προορισμό για τους Ρώσους τουρίστες.

Όσον αφορά τον αντίκτυπο του πολέμου στις οικονομίες των Δυτικών Βαλκανίων, υπήρξε και αυτός βαθύτατος και εκτεταμένος. Μέχρι το δεύτερο εξάμηνο του 2022, όλοι οι σημαντικοί μακροοικονομικοί δείκτες (όπως της αύξησης του ΑΕΠ, του πληθωρισμού, των τρεχουσών συναλλαγών) είχαν επιδεινωθεί, καθώς οι πλήρεις επιπτώσεις του πολέμου αποτυπώνονταν πλέον. Οι τάσεις αυτές συνεχίστηκαν και τους πρώτους μήνες του 2023. Όσον αφορά την αύξηση του ΑΕΠ, οι επιπτώσεις του πολέμου ανέτρεψαν τη σύντομη αλλά εύρωστη ανάκαμψη που είχε επιτευχθεί στη μετά-Covid περίοδο που ξεκίνησε στα τέλη του 2021 (Παγκόσμια Τράπεζα, 2022). Μέχρι το δεύτερο εξάμηνο του 2022 οι επιπτώσεις των κυρώσεων, οι διαταραγμένες αλυσίδες εφοδιασμού, η επιβράδυνση των εξαγωγών, η εκτίναξη των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων συνέβαλαν στην επιβράδυνση της ανάπτυξης (Διάγραμμα 1).

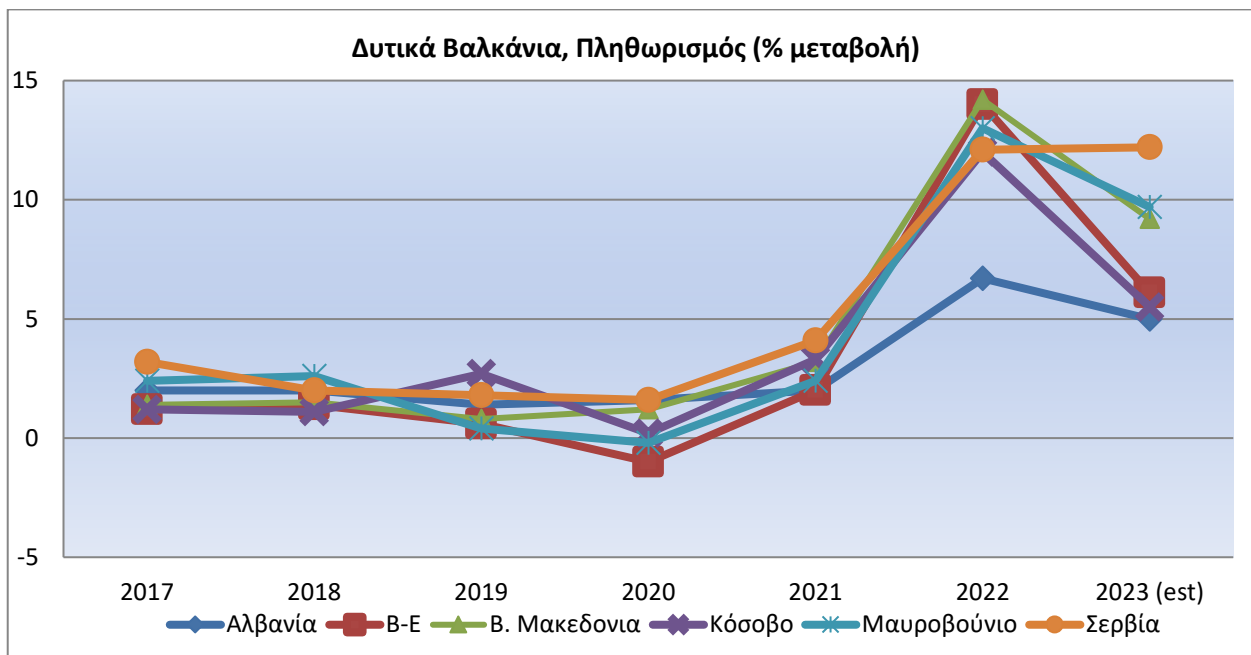
Διάγραμμα 1

Πηγή: IMF, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2023.

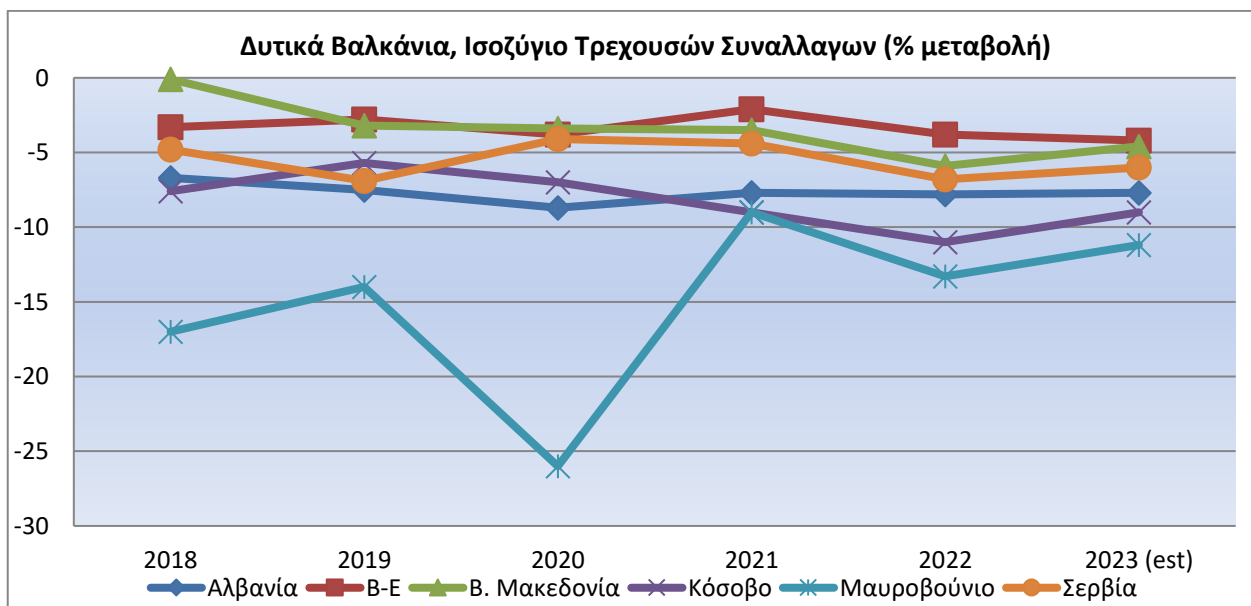
Ίσως η πιο απτή οικονομική επίπτωση του πολέμου σε όλη την Ευρώπη ήταν ο αυξανόμενος πληθωρισμός, και τα Δυτικά Βαλκάνια δεν έμειναν ανεπηρέαστα από αυτό το φαινόμενο. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2, οι περισσότερες χώρες βίωσαν μια κατακόρυφη άνοδο το 2022, με όλες τις χώρες (εκτός από την Αλβανία) να υπερβαίνουν διψήφια νούμερα. Η κρίση του κόστους ζωής επέτεινε την κοινωνική αναταραχή, την περιφερειακή αστάθεια και την αβεβαιότητα. Λόγω της αυξημένης ανάγκης για εισαγωγές, όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων παρουσίασαν επίσης αύξηση των ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τους (Διάγραμμα 3). Το Κόσοβο και το Μαυροβούνιο, που ήδη είχαν πολύ υψηλά ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, ξεπέρασαν το 10% το 2022 (ΔΝΤ, 2023).

Διάγραμμα 2

Πηγή: IMF, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2023.

Διάγραμμα 3

Πηγή: IMF, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2023.

Ο αρνητικός αντίκτυπος της οικονομικής ύφεσης όλων των σημαντικών οικονομικών παραμέτρων διαχέεται σε όλους τους άλλους τομείς της ζωής: η βραδύτερη ανάπτυξη επηρεάζει τις προοπτικές απασχόλησης, ο πληθωρισμός και το αυξημένο κόστος ζωής επηρεάζουν την ποιότητα ζωής των πολιτών, η επιβράδυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων επηρεάζει τις προοπτικές ένταξης στην ΕΕ κ.ο.κ.

Επιπτώσεις στις προοπτικές διεύρυνσης της ΕΕ

Ο πόλεμος στην Ουκρανία προκαλεί επίσης σημαντικές γεωπολιτικές αλλαγές που θα μπορούσαν να έχουν τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιπτώσεις στη διεύρυνση της ΕΕ.

Όσον αφορά τις θετικές επιπτώσεις, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία μπορεί να έχει εποικοδομητικό αντίκτυπο στις προοπτικές προσχώρησης στην ΕΕ, δεδομένου ότι ανέδειξε τους γεωπολιτικούς κινδύνους τού να μείνουν οι χώρες αυτές «στο κενό» και να συνεχίσουν άλλοι «τρίτοι» να καλύπτουν αυτό το κενό. Η ταχεία χορήγηση καθεστώτος υποψήφιας χώρας στην Ουκρανία και τη Μολδαβία τον Ιούνιο του 2022 φαίνεται να υποστηρίζει αυτή την ανησυχία, λόγω νέας ιεράρχησης υψηλών γεωπολιτικών αναγκών και διακυβευμάτων. Ομοίως, η απόφαση τον Ιούλιο του 2022, να ξεκινήσουν ενταξιακές συνομιλίες με την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία, καθώς και η χορήγηση καθεστώτος υποψήφιας χώρας στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους, θα μπορούσαν να αποδοθούν σε μεγάλο βαθμό σε αυτή την αναγνώριση της ανάγκης ανανέωσης και επιτάχυνσης της δέσμευσης για ένταξη της περιοχής στην ΕΕ.

Όσον αφορά την αρνητική ερμηνεία του αντίκτυπου του πολέμου, είναι σαφές ότι οι γεωπολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις του έχουν εξ ορισμού αρνητικές επιπτώσεις και στην ενταξιακή διαδικασία. Κάθε δύναμη που θέτει σε κίνδυνο τη σταθερότητα, την ασφάλεια και απομακρύνει τις χώρες από την πορεία των μεταρρυθμίσεων είναι μια δύναμη κατά της ένταξης. Υπό αυτή την έννοια, ένας εκτροχιασμός της ενταξιακής διαδικασίας θα μπορούσε να είναι παράπλευρη απώλεια του πολέμου.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες συναντώνται σε μια ιδιαίτερα κρίσιμη στιγμή, κατά την οποία οι καθυστερήσεις στην πορεία προς την ΕΕ έχουν αυξήσει τον ευρωσκεπτικισμό και η υποστήριξη για την ένταξη στην ΕΕ βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλό επίπεδο στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής, ακόμη και για τους υπέρμαχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως η Βόρεια Μακεδονία και η Αλβανία. Είναι γεγονός ότι ο αργός ρυθμός της διεύρυνσης όχι μόνο επιτρέπει στην περιοχή να αποσταθεροποιηθεί και να απομακρυνθεί περισσότερο από την ευρωπαϊκή πορεία, αλλά ανοίγει ακόμη περισσότερο την πόρτα για την εμπλοκή τρίτων, πιθανότατα εις βάρος της ευρωπαϊκής πορείας.

Ο ρόλος τρίτων παικτών

Ο πόλεμος στην Ουκρανία έχει προσθέσει μια άλλη, επιτακτική διάσταση στην εκτενή συζήτηση σχετικά με τον ρόλο των τρίτων παικτών στην περιοχή και τους πιθανούς κινδύνους που αυτό εγκυμονεί για τη σταθερότητα.

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι η Ρωσία βρίσκεται στην κορυφή του καταλόγου των δυνητικά επικίνδυνων και αποσταθεροποιητικών εξωτερικών παικτών στην περιοχή. Για πάνω από μια δεκαετία, οι πολιτικοί στόχοι της Ρωσίας στα Δυτικά Βαλκάνια ήταν να ενισχύσει την οικονομική, πολιτική και πολιτιστική της παρουσία, να εξισορροπήσει τις δυτικές δυνάμεις ως πηγή επιρροής, να περιορίσει το ΝΑΤΟ και τελικά να αποσταθεροποιήσει την περιοχή προκειμένου να εκτροχιάσει τις προοπτικές ένταξης στην ΕΕ (Panagiōtou, 2021). Τα σημαντικότερα μέσα επιρροής της Ρωσίας στην περιοχή περιλαμβάνουν την ενεργειακή πολιτική, τις επενδύσεις, την πολιτική πίεση και τα εργαλεία «ήπιας ισχύος» (soft power), όπως οι πολιτιστικές, μιντιακές και θρησκευτικές εκστρατείες.

Ο πόλεμος έδωσε στη Ρωσία ακόμη ισχυρότερα χαρτιά για την επιδίωξη των στόχων της. Όχι μόνο μπορεί να χρησιμοποιήσει τις ενεργειακές της διασυνδέσεις για να ασκήσει πίεση στις χώρες της περιοχής, αλλά μπορεί να επενδύσει στην εμβάθυνση των ρωγμών που έχουν προκύψει κατά μήκος των φιλοδυτικών και φιλορωσικών γραμμών, προκειμένου να συνεχίσει να αποσταθεροποιεί την περιοχή. Η πολιτική και πολιτιστική εμβέλεια της Μόσχας είναι εμφανής από το γεγονός ότι, ενώ μεγάλο μέρος του κόσμου στάθηκε αλληλέγγυο στους Ουκρανούς τον Μάρτιο του 2022, χιλιάδες πολίτες στη Σερβία και τη Σερβική Δημοκρατία διοργάνωσαν μαζικές συγκεντρώσεις υπέρ της Ρωσίας και του Βλαντιμίρ Πούτιν (Karcic, 2022). Ενώ η Ρωσία δεν μπορεί να προσφέρει στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων μια ρεαλιστική «εναλλακτική λύση» για την ένταξη στην ΕΕ και δεν μπορεί να αποκλείσει την πορεία τους προς την ΕΕ, μπορεί να υπονομεύσει αυτές τις προοπτικές, επενδύοντας στην αποδιάρθρωση της περιφερειακής ασφάλειας και δημιουργώντας έτσι περισσότερα εμπόδια στις φιλοδοξίες της περιοχής για ένταξη στην ΕΕ.

Η Κίνα θεωρεί εδώ και καιρό τα Δυτικά Βαλκάνια ως εφαλτήριο προς την Ευρώπη και ως σκαλοπάτι για περαιτέρω επέκταση. Η Κίνα έχει αναπτύξει την επιρροή της στα Δυτικά Βαλκάνια μέσω επενδύσεων στην ενέργεια, την εξόρυξη και τις θαλάσσιες υποδομές, την τεχνολογία επικοινωνιών έως τον πολιτισμό, την εκπαίδευση και τα μέσα ενημέρωσης. Οι κινεζικές ΞΑΕ αυξήθηκαν ραγδαία: σύμφωνα με το Balkan Investigative Reporting Network (BIRN), η Κίνα επένδυσε περισσότερα από 32 δισεκατομμύρια ευρώ στην περιοχή την περίοδο 2009-2021 μέσω 135 έργων (Stanicek and Tarpona, 2022). Μόνο στη Σερβία, οι κινεζικές επενδύσεις έφθασαν τα 10,3 δισ. ευρώ, γεγονός που την καθιστά τον τρίτο μεγαλύτερο επενδυτή στη χώρα. Πολλά κινεζικά έργα έχουν υλοποιηθεί κάτω από αμφισβητήσιμες συνθήκες, όπως η έλλειψη διαφάνειας, οι απευθείας συμβάσεις χωρίς δημόσιους διαγωνισμούς, η ασάφεια όσον αφορά τα εργασιακά και περιβαλλοντικά πρότυπα και η εν γένει κακή και αδιαφανής διακυβέρνηση.

Ενώ η Κίνα έχει καλλιεργήσει μια εικόνα της ως «αγαθής» παγκόσμιας δύναμης και ως στρατηγικού επενδυτή χωρίς πολιτικές ή πολιτιστικές φιλοδοξίες (σε αντίθεση με τη Ρωσία), η προσέγγιση αυτή έχει αλλάξει πρόσφατα. Η Κίνα είδε πιθανά πολιτικά και κοινωνικά οφέλη από τη «διπλωματία της μάσκας και του εμβολίου» κατά τη διάρκεια της πανδημίας και θέλησε να αξιοποιήσει τις ολοένα και θετικότερες απόψεις για την Κίνα στην περιοχή, ιδίως στη Σερβία. Η ίδρυση επτά Ινστιτούτων «Κομφούκιος» σε όλη την περιοχή και η συνεργασία σε διάφορους τομείς της ασφάλειας, όπως η αστυνομική συνεργασία, η αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού και ορισμένες επιχειρήσεις τηλεπικοινωνιών, δείχνουν επίσης το ενδιαφέρον της Κίνας για μια ευρύτερη παρουσία.

Οι κίνδυνοι από τις πολιτικές της Κίνας είναι πολλαπλοί και έχουν αυξηθεί ως αποτέλεσμα των νέων γεωπολιτικών ανακατατάξεων που επέφερε ο πόλεμος. Δεδομένου ότι οι κινεζικές επενδύσεις δεν συνοδεύονται από όρους και προϋποθέσεις (conditionality), δίνουν τη δυνατότητα στις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων να απομακρυνθούν από τα πρότυπα και τις πρακτικές της ΕΕ και τις αναγκαίες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Η εξάρτηση από το κινεζικό κεφάλαιο δημιουργεί επικίνδυνες δυναμικές και η πολιτική του Πεκίνου να δανείζει χρήματα με ιδιαίτερα ευέλικτους και όχι δεσμευτικούς όρους δημιουργεί μια «παγίδα χρέους» (Stojkonski et al., 2021). Οι συνεχιζόμενες οικονομικές δυσκολίες, η ύφεση και η ανασφάλεια που δημιουργήθηκαν από τον πόλεμο είναι πιθανό να επιδεινώσουν αυτές τις πρακτικές.

Τέλος, η Τουρκία εντείνει τις προσπάθειές της για να διεκδικήσει μεγαλύτερο ρόλο και να επωφεληθεί από τις γεωπολιτικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή. Τα τελευταία χρόνια, η Άγκυρα έχει επεκτείνει την οικονομική της δραστηριότητα και επιρροή στην περιοχή, με ιδιαίτερα δυναμική επενδυτική παρουσία σε έργα υποδομής, στον τραπεζικό τομέα, στην ενέργεια και στη μεταποιητική βιομηχανία. Η Τουρκία χρησιμοποιεί επίσης μέσα ήπιας ισχύος που βασίζονται στη θρησκευτική, πολιτιστική και κοινή ιστορική κληρονομιά σε περιοχές με μεγάλο αριθμό μουσουλμάνων, όπως η Αλβανία, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Κόσοβο.

Η Άγκυρα τηρεί μια ισορροπία μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας: αν και είναι μέλος του ΝΑΤΟ, έχει τοποθετηθεί ως ουδέτερος παίκτης στον πόλεμο της Ουκρανίας, αλλά διατηρεί στενή συνεργασία με τη Μόσχα. Ενώ ψήφισε υπέρ ενός ψηφίσματος της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ που καταδικάζει τη Ρωσία, δεν έχει επιβάλει κυρώσεις ούτε έχει κλείσει τον εναέριο χώρο της στα ρωσικά αεροσκάφη. Η χώρα έγινε επίσης καταφύγιο για τους Ρώσους που αποκλείστηκαν από τις ευρωπαϊκές αγορές. Μαζί με το Βελιγράδι, η Κωνσταντινούπολη ήταν το μόνο άλλο αεροδρόμιο στην περιοχή που επέτρεπε πτήσεις από τη Ρωσία. Η οικονομία της Τουρκίας, η οποία έχει ήδη πληγεί από μια νομισματική κρίση και έναν ραγδαία αυξανόμενο πληθωρισμό, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ρωσικό πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, το εμπόριο και τον τουρισμό.

Ταυτόχρονα, οι γεωπολιτικές αλλαγές που προέκυψαν από τον πόλεμο έδωσαν στην Τουρκία νέα ώθηση για να επιδιώξει να γίνει μια πιο ισχυρή περιφερειακή δύναμη και ένας περιφερειακός μεσολαβητής. Αυτό αντανακλάται στην αυξημένη τουρκική διπλωματική δραστηριότητα καθ' όλη τη διάρκεια του 2022, με τον υπουργό Εξωτερικών Τσαβούσογλου και τον πρόεδρο Ερντογάν να επισκέπτονται αρκετές χώρες της περιοχής. Οι προσπάθειες της Τουρκίας να παίξει τον ρόλο του μεσολαβητή και να αποτελέσει δύναμη σταθερότητας στην περιοχή, έρχονται σε αντίθεση με τις άλλες γεωπολιτικές της σχέσεις, όπως οι συνεχείς προκλήσεις προς την Ελλάδα, εταίρο της στο ΝΑΤΟ - με τακτικές παραβιάσεις του εναέριου χώρου της και υπερπτήσεις - η συγκρουσιακή ρητορική με την ΕΕ και το σκληρό παιχνίδι στο ΝΑΤΟ σχετικά με την ένταξη της Φινλανδίας και της Σουηδίας. Επιπλέον, η αμφίσημη πολιτική της Άγκυρας απέναντι στη ρωσική εισβολή αποτελεί πηγή ανησυχίας, καθώς αποδυναμώνει την εμπιστοσύνη της Αλβανίας, των μουσουλμάνων της Βοσνίας, και του Κοσόβου, οι οποίοι υποστηρίζουν σθεναρά την αντίδραση της δυτικής πολιτικής. Τελικά, η αμφισημία της Τουρκίας αποτελεί επιτυχία για τη Ρωσία, διότι διχάζει την Ευρώπη, προκαλεί ρήγματα στο ΝΑΤΟ και προσθέτει πίεση στα κράτη των Δυτικών Βαλκανίων που είναι φιλοδυτικά αλλά και κοντά στην Τουρκία.

Κάποια συμπεράσματα

Ο πόλεμος στην Ουκρανία εξακολουθεί να έχει εκτεταμένες επιπτώσεις στα Δυτικά Βαλκάνια και έχει επηρεάσει την εσωτερική πολιτική της περιοχής, τις προοπτικές ένταξης στην ΕΕ και τον ρόλο των τρίτων μερών. Και οι τρεις κατηγορίες που εξετάστηκαν παραπάνω είναι βαθιά αλληλεξαρτώμενες και διασυνδεδεμένες. Ο κοινός παρονομαστής για τη σταθερότητα και την πρόοδο είναι η ενταξιακή πορεία προς την ΕΕ: με τόσο υψηλό διακύβευμα, όχι μόνο πρέπει να παραμείνει σε σταθερή πορεία, αλλά και να επιταχυνθεί. Η απειλή αστάθειας στην περιοχή, καθώς και η αυξημένη παρουσία τρίτων μερών που έχουν πολλά να κερδίσουν από αυτή την αστάθεια, θα πρέπει να αποτελέσουν τον καταλύτη που απαιτείται για την επιτάχυνση αυτή.

Βιβλιογραφία

- Euractiv. “Western Balkans welcome EU’s geostrategic enlargement shift amid Ukraine war”, 6 Δεκεμβρίου 2022. <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/western-balkans-welcome-eus-geo-strategic-enlargement-shift-amid-ukraine-war/>
- International Monetary Fund *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2023.
- Karcic, Harun. “Russia’s influence in the Balkans: the interplay of religion, politics and history”, *Berkley Forum*, Berkley Center, 25 Ιουλίου 2022. <https://berkleycenter.georgetown.edu/posts/russia-s-influence-in-the-balkans-the-interplay-of-religion-politics-and-history>
- Novakovic, Igor. “Serbia’s position in the context of the war in Ukraine: Reasons and perspectives”, Heinrich Boll Stiftung, Βελιγράδι, <https://rs.boell.org/en/2022/03/25/serbias-position-context-war-ukraine-reasons-and-perspectives>, 25 Μαρτίου 2022.
- Panagiotou, Ritsa. “The Western Balkans between Russia and the European: Perceptions, Reality and Impact on Enlargement”, *Journal of Contemporary European Studies* 29, no. 2. 2021 (219-233)
- Stanicek, Branislav and Simona Tarpova. “China’s Strategic Interest in the Western Balkans”, *European Parliamentary Research Service*, Ιούνιος 2022.
- Stekic, Nenad. “Is the Ukrainian conflict a Pandora’s Box for the Western Balkans?”, *Newsletter for the European Union*, 27 Μαρτίου 2022. <https://www.newslettereuropean.eu/ukrainian-conflict-pandoras-box-western-balkans/>
- Stojkovski, Bojan, Ivana Jeremic, Samir Kajosevic, Ivana Nikolic, Ivan Angelovski, Fatjona Mejdini and Irvin Pekmez. “China in the Balkans: Controversy and Cost”, 15 Δεκεμβρίου 2021. <https://balkaninsight.com/2021/12/15/china-in-the-balkans-controversy-and-cost/>
- Vladimirov, Martin, Milica Kovacevic, Marija Mirjadic, Igor Novakovic, Nemanja Todorovic, Emira Nuredinoska and Slagjana Dimiskva. “Russian economic footprint in the Western Balkans”, *Center for the Study of Democracy*, Σόφια 2018
- World Bank “Beyond the Crisis”, *Western Balkans Regular Economic Report*, No. 22, Φθινόπωρο 2022.

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΠΕ)
Αμερικής 11, 106 72
Αθήνα
Τηλέφωνο: (+30) 210 3676400